

ROKOTIES PAGĀTNĒ

SEPTĪTĀ NODARBĪBA

MEDO-PERSIJAS IMPĒRIJA

Mēdieši un persieši dzīvoja mūsdienu Irānas austrumos. Viņi piederēja pie indoeiropiešiem un ieceļoja šajā apvidū apmēram 1500. gadā pirms Kristus. Iespējams, viņi bija daļa no lielās Ariāņu tautas migrācijas, kuri devās no tagadējās Krievijas dienvidiem uz Indijas pusi. Ariāņi nosauca zemi, kurā viņi apmetās, par Ariānu. No šī vārda arī cēlies Irānas mūsdienu nosaukums.

Mēdieši apdzīvoja ziemeļrietumu augstienes un viņu galvaspilsēta bija Ekbatana, kas mūsdienās zināma kā Hamadana. Persieši, savukārt, dzīvoja dienvidrietumos. Starp viņiem bija apgabals, kur dzīvoja elamieši, kuriem ir semītu saknes. Elamiešu galvaspilsēta bija Šušana jeb Sūsa. Kad Elāma tika iekļauta Medo-Persijas impērijā, Šušana kļuva par impērijas galveno pilsētu.

Par agrīno ariāņu tautu ir zināms maz. Viņiem nebija pašiem sava rakstība un senākās vēsturiskās ziņas par viņiem ir atrastas asīrieša Šalamanesera III hronikās, kurš iebruka Mēdijā 836. gadā pirms Kristus. Iebrukumi turpinājās arī no pārējo Asīrijas ķēniņu puses līdz pat 715. gadam pirms Kristus, kad Sargons II aizveda trimdā mēdiešu līderi Deioces ar visu viņa ģimeni. Šie nepamatotie uzbrukumi lika mēdiešiem saprast, ka viņiem nepieciešama nacionālā identitāte, tādēļ gandrīz pēc vesela gadsimta viņi uzsāka mežonīgu atriebību.

Fraorts, Deioces dēls pirmo reizi devās pret persiešiem un sāka uzbrukumu pret Ninivi. Tas bija drosmīgs gājiens, tomēr mēdieši vēl nebija gatavi tik lielam ienaidniekam, un Fraorts zaudēja savu dzīvību cīņā. Mēdiešiem nācās atkāpties.

Fraorta dēls Kiaksārs atsāka karu un bija daudz veiksmīgāks. Viņa progresu tomēr iztraucēja skitu iebrukums, bet, saskaņā ar Hērodotu, mēdieši beigu beigās atrisināja šo problēmu – lielāko daļu no iebrucējiem viņi uzaicināja uz banketu, kurā tos piedzirdīja un tad noslepkavoja, tādā veidā atgūstot savu iepriekšējo varu.

REĢIONĀ DOMINĒ MĒDIEŠI

Tomēr, kamēr mēdieši bija aizņemti cīnoties pret skitu iebrukumu, persieši bija atguvuši savu neatkarību. Septītā gadsimta sākumā Ahamens nodrošināja savu autoritāti pār elamiešiem, un viņa dēls Teispes iekaroja Anšanas pilsētu. Savukārt viņš vēlāk sadalīja savu guvumu starp abiem saviem dēliem Ariaramnesu un Kīru I. Kad mēdieši bija tikuši galā ar skitu problēmu, viņi devās uz dienvidiem, lai gāztu persiešu varu. Kādu laiku Medo-Persijā valdīja mēdieši.

Beidzot Kiaksārs jutās pietiekami stiprs, lai tiktu galā ar Asīrijas impēriju. 614. gadā pirms Kristus mēdieši iekaroja Ašuru, pēc tam viņi slēdza vienošanos ar Babilonas ķēniņu Nabopolasaru. Abas tautas pēc tam uzsāka apvienotu uzbrukumu pret Ninivi, un 612. gadā pirms Kristus pilsēta tika sakauta un iznīcināta.

Līdz 1923. gadam par Asīrijas iekarošanu bija zināms pavisam maz, līdz kāds pētnieks, kurš strādāja Britu muzejā, pamanīja plāksni, kas izrādījās kara hronika, un tajā tika atrasts pat precīzs Ninives krišanas datums.

Turpmāk Babilona valdīja pār Mezopotāmiju, Sīrija un Palestīnu. Mēdieši kontrolēja ziemeļu Asīriju un Armēniju, un Kiaksārs pat uzbruka līdiešiem, kas dzīvoja mūsdienu rietumu Turcijā. Tieši šī kara laikā norisinājās kāds dīvains notikums. Mēdieši un līdieši bija pašā cīņas karstumā, kad pēkšņi kaujas lauku pārņēma pilnīga tumsa. Abas puses bija tik ļoti pārbijušās šīs pārdabiskās parādības dēļ, ka viņi steidzīgi pārtrauca karu un noslēdza miera vienošanos. Līdieši ieguva zemi uz rietumiem no Halis upes Turcijas centrālajā daļā un mēdieši ieguva zemi austrumos no Halis.

Patiesībā, šo saules aptumsumu paredzēja senais astronoms Tales, un mūsdienu astronomi ir noteikuši, ka šī aptumsuma datums bijis 28. maijs 585. gadā pirms Kristus. Vēlāk šī paša gada laikā nomira Kiaksārs, kura troni pēc tam ieņēma viņa dēls Astiāgs.

KĪRS LIELAIS

Tomēr īstais Medo-Persijas dibinātājs bija Kīrs II jeb Kīrs Lielais. Gandrīz 150 gadus pirms Kīra dzimšanas pravietis Jesaja viņu bija nosaucis vārdā un pravietojis, ka viņš jūdiem atdos viņu dzimto zemi. *“Tā saka Tas Kungs uz Kīru, Savu svaidīto: (...) Es tevi nosaucu tavā vārdā un devu tev cienījamu vārdu, kur tu Mani vēl nepazīni. (...) Viņš atkal uzcelš Manu pilsētu un atbrīvos Manus cietumniekus (...)” saka Tas Kungs Cebaots.*” (Jesajas 45: 1, 4, 13)

Tomēr, saskaņā ar Hērodota stāstījumu, Kīrs gandrīz gāja bojā tūlīt pēc dzimšanas.

Astiāgs redzēja sapni, kuru viņa magi interpretēja šādi – viņa meitas dēls apdraudēs viņa troni. Kad viņa meitai bija laiks precēties, tā vietā, lai izprecinātu viņu augsti stāvošam mēdietim, viņš sarunāja laulības ar zemas kārtas persieti vārdā Kambiss. Kad viņa dzemdēja dēlu vārdā Kīrs, Astiāgs pavēlēja savam uzticamajam kalpam Harpagam viņu nogalināt. Savukārt Harpags šo lietu pavēlēja nokārtot savam ganam. Kad gans atgriezās mājās un uzzināja, ka viņa sieva dzemdējusi nedzīvu bērniņu, viņi ar sievu izlēma, ka mirušo bērniņu iegērbis ķēniņa ģimenes zīdaiņa drēbēs un pēc tam, kad būs parādījuši to Harpagam, apraks to. Tad viņi paturēs ķēniņa ģimenes bērniņu un audzinās to kā savu pašu dēlu.

Kad Kīram bija 10 gadi, notika kāds negadījums, kura dēļ Astiāgs atklāja bērna patieso identitāti. Baidoties nogalināt zēnu, viņš viņu aizsūtīja uz Persiju, pie viņa īstajiem vecākiem. Kad Kīrs izauga un kļuva par vīru, viņš izveidoja armiju, kas devās cīņā pret Astiāgu un sakāva viņu. Gan mēdieši, gan persieši tagad atradās viņa varā. Tas notika 553. gadā pirms Kristus.

Kīrs turpināja iet sava vecvectēva Kiaksāra pēdās un devās uz rietumiem pret Līdiju. 547. gadā pirms Kristus viņš izcīnīja neizšķirtu kauju pret apbrīnojami bagāto līdiešu ķēniņu Krēzu. Pēc šīs cīņas Krēzs atkāpās uz savu galvaspilsētu Sardu, vēlēdamies turpināt karu nākamajā pavasarī. Taču Kīrs negaidīti devās uzbrukumā Sardai un pēc neilga aplenkuma ieņēma pilsētu. Kīrs tagad bija milzīgas teritorijas valdnieks. Vēl tikai Babilona bija šķērslis viņa sapņam – Vidusaustrumu impērijai – ceļā.

540. gadā pirms Kristus viņš uzsāka karu pret Babiloniju. Nabonids atgriezās no Arābijas, lai satiktu jauno savas karaļvalsts draudu, bet tika sakauts pie Opisas. Kīrs pēc tam iekaroja arī pašu Babilonu. Belsacars ar saviem kareivjiem aiz masīvajiem mūriem jutās droši, tādēļ viņi sarīkoja

dzīres. Viņiem nezinot, Kīrs bija novirzījis Eifratas upes ūdeņus, kuri tecēja caur pilsētas centru, un ievada savu armiju pa izsusējušo upes gultni pilsētā. Pat šī stratēģija, iespējams, nebūtu izdevusies, ja lielie pilsētas bronzas vārti būtu slēgti, kā tam vajadzēja būt arī tajā naktī. Iespējams, tieši nakts uzdzīves dēļ persiešu karavīriem bija iespēja ieiet pilsētā bez pretuzbrukuma. Pilsēta tika ieņemta bez asinsizliešanas, ja neskaita Belsacara nogalināšanu.

Jūdu tauta ar lielu interesi raudzījās, kas notiks tālāk, un atzina Kīru par Jesajas pravietojuma piepildītāju. Tādēļ, kad pienāca izdevīga iespēja, jūdu vadītāji pievērsa Kīra uzmanību šiem pravietojumiem, kas izteikti gandrīz pirms 160 gadiem: *“Tā saka Tas Kungs uz Kīru, Savu svaidīto: “Kīru Es satvēru pie viņa labās rokas, lai pakļautu tautas viņa priekšā, lai noraisītu ķēniņiem no viņu gurniem zobenu saites, lai atvērtu durvis viņa priekšā un lai vārti viņa priekšā nepaliktu aizslēgti.”* (Jesajas 45: 1) Kīrs bija pārsteigts par pravietojuma piepildījumu un precizitāti līdz pat pēdējai detaļai, ņemot vērā, ka pat Babilonas vārti tika atvērti viņa priekšā. Viņš skaidri saprata savu atbildību. *“Kas par Kīru saka: tas ir Mans gans, viņš izpildīs Manu gribu, pavēlēdams atjaunot Jeruzālemi un atkal uzcelt Dieva namu!”* (Jesajas 44: 28)

Iekarotājs apņēmās piepildīt Dieva nolikto sūtību. Vēsturnieks Jozefs raksta: “Kad Kīrs to izlasīja un apbrīnoja dievišķo spēku, viņā radās patiesa vēlme un apņemšanās piepildīt tikko lasītos vārdus. Tādēļ viņš sasauca jūdu vadītājus, kuri bija Babilonā, un paziņoja, ka viņš viņus atlaiž, lai viņi var doties uz savu dzimto zemi un atjaunot savu pilsētu Jeruzālemi.”

Bībele par to raksta šādi: “Persijas ķēniņa Kīra valdīšanas pirmajā gadā, (...) Tas Kungs pamudināja Persijas ķēniņa Kīra garu, ka viņš lika izziņot visā savā valstī šādu rīkojumu, ar īpašu rakstu noteikdams: *“Tā saka Persijas ķēniņš Kīrs: Tas Kungs, debesu Dievs, man ir devis visas zemes valstis, un Viņš man ir pavēlējis celt namu Viņam Jeruzālemē, Jūdas zemē. Ikvienam, kas starp jums ir no Viņa tautas, lai viņa Dievs ir ar viņu un lai viņš atgriežas uz Jeruzālemi Jūdas zemē un ceļ Tā Kunga, Israēla Dieva, namu. Viņš ir tas Dievs, kas mīt Jeruzālemē.”* (Ezras 1: 1-3)

Acīmredzot Kīrs izlēma pielietot šo pašu stratēģiju arī citām babiloniešu pakļautām tautām. Uz 23 centimetrus gara māla cilindra, kuru atrada Babilonā un kurš pašlaik atrodas Britu muzejā, ir rakstīts: *“Bez jebkādas cīņas, viņš atļāva viņam ieiet savā pilsētā Babilonā, aiztaupot tai jebkādas nelaiimes. Viņš nodeva viņa rokās Nabonidu, ķēniņu, kurš viņu nepielūdza. (...) Es esmu Kīrs, pasaules ķēniņš, lielais ķēniņš, likumīgais ķēniņš, Babilonas ķēniņš. (...) Visi pasaules valdnieki savas smagās nastas nesa pie manām kājām un skūpstīja tās Babilonā. (...) Es atdevu viņiem viņu sakautās pilsētas, kas atradās otrpus Tigrāi, svētnīcas, kas bija kļuvušas par drupām ilgu laiku atpakaļ (...). Es savedu kopā viņu izkaisītos iedzīvotājus un atlaidu viņus mājup.”*

Visu rietumu teritoriju viņš bija atdevis un samazinājis, tādēļ Kīrs vēlējās savu impēriju paplašināt uz austrumu pusi, bet viņa vēlme nepiepildījās, jo viņš nomira visai neparastā veidā. Hērodots raksta par Kīra karu pret masagetiem, kurus pārvaldīja karaliene Tomīra un pat veda savu armiju cīņā. Kādas kaujas laikā masageti tika sakauti un karalienes dēls tika aizvests gūstā. Kad šīs ziņas sasniedza Tomīru, viņa Kīram nosūtīja izaicinošu ziņu:

“Atdod man atpakaļ manu dēlu,” viņa pieprasīja, “un atstāj manu valsti kopā ar savu karaspēku (...). Ja tu atteiksies to darīt, es zvēru pie mūsu meistara saules dieva, ka es tev došu vairāk asinis, nekā tu spēj dzert.” Kīrs ignorēja šo ultimātu, tam sekoja sīva cīņa, kurā persieši tika sakauti, un Kīrs krita cīņā. Hērodots turpina: *“Pēc cīņas Tomīra pavēlēja starp persiešu mirušajiem atrast Kīra līķi; kad tas tika izdarīts, viņa ielika viņa galvu ādā, kas bija pildīta ar cilvēka asinīm un izsaucās: Redzi, tagad es esmu piepildījusi savus draudus: tu esi pārpildīts ar asinīm!”* Pats

Hērodots ir izteicis šaubas par šī stāsta patiesumu, tomēr mēs zinām, ka Kīrs nomira kara laikā austrumos 530. gadā pirms Kristus, un pēc viņa tronī nāca viņa dēls Kambiss II.

Kīra mīļākā vieta Persijā bija Pasargāda, tādēļ tiek lēsts, ka tieši tur viņš arī tika apglabāts. No šīs pilsētas mūsdienās maz kas ir palicis pāri, tomēr Kīra kaps joprojām atrodas tur, lai gan viņa ķermenis, protams, zārkā nav atrasts.

KAMBISS UN VILTVĀRDIS SMERDISS

Kambiss 525. gadā pirms Kristus iebruka Ēģiptē un, saskaņā ar Hērododu, veica daudz neģēlības pret ēģiptiešiem un viņu reliģiju. Viņš noslepkavoja daudzus bagātus ēģiptiešus, tāpat arī nokāva svēto Apisa vērsi un apgānīja dažas mūmijas. Citos rakstos sacīts, ka persieši pret iekarotajām tautām un viņu reliģiju bija ļoti iecietīgi. Šis novērojums gandrīz vienmēr bija patiess.

Kambiss trīs gadus pavadīja Ēģiptē, bet, pirms viņš pameta Persiju, viņš nogalināja savu brāli Bardiju (kuru Hērodots sauc par Smerdisu), lai būtu drošs, ka viņa prombūtnes laikā netiktu ieņemta viņa pils vai tronis. Lielākā daļa no persiešiem nemaz nezināja, ka Smerdiss tika nogalināts, tādēļ viens no magiem, vārdā Gaumata, ieņēma troni, jo ārēji viņš bija ļoti līdzīgs Smerdisam, un viņš izlikās par Smerdisu, lai tiktu pie varas. Viņu atbalstīja daži augsti stāvoši Persijas dižciltīgie, tai skaitā arī Dārijs, Histaspsa dēls, kurš arī bija Ahemīda ģimenes loceklis. Šie sazvērnieki zināja viltus Smerdisa patieso identitāti, bet viņiem šķita, ka viņu interesēs ir slēpt patiesību. Kambiss bija Sīrijā, kad viņš dzirdēja par sazvērestību pret viņa troni, bet neilgi pēc tam viņš arī pats nomira. Viņa nāves cēlonis nav precīzi zināms.

Viltus Smerdiss valdīja tikai sešus mēnešus, tomēr tieši šajā laikā jūdu ienaidnieki sūdzējās Persijas ķēniņam par to, ka tiek atjaunots Jeruzālemes Templis. Smerdiss, kurš Bībelē zināms kā Artakserkss, pavēlēja pārtraukt tempļa atjaunošanas darbus. (Skat. Ezras 4: 17-22)

DĀRIJS LIELAIS

522. gadā pirms Kristus septembrī Dārijs ar saviem sazvērniekiem nolēma ieņemt troni. Viņi iebruka harēmā, noslepkavoja Smerdisu, un Dārijs pasludināja pats sevi par ķēniņu.

Tomēr arī Dārijam viss negāja gludi. Šādi apvērsumi, šķiet, Persijai pakļautajām tautām bija kā signāls uz sacelšanos. Nākamajos divos gados Dārijam bija jākaro ar nepakļāvīgajiem virsniekiem, bet tieši šajās cīņās viņš skaidri atklāja savas rakstura īpašības, kuru dēļ vēlāk viņš tika nosaukts par Dāriju Lielo. Kad viņš beidzot pakļāva dumpiniekus, viņam bija jāveic ieraksts par notikušo un kā viņam tas izdevās; šis ieraksts ir iegravēts uz Zagros kalna klints, kas atrodas netālu no Bisitunas ciemata. Tā ir zināma kā Bisitunas klints, un tieši šis uzraksts bija tas, kas palīdzēja atšifrēt asīriešu ķīļrakstu.

Henrijs Ravlinsons (Henry Rawlinson) devās uz Indiju 1827. gadā kā kadets Austrumu Indijas kompānijā. Pēc sešiem gadiem viņu kopā ar citiem virsniekiem nosūtīja uz Persiju, lai reorganizētu šaha armiju. Esot tur, viņš sāka interesēties par Bisitunas uzrakstu un divu gadu laikā to bija nokopējis. Tas nebija viegli. Pēc tam, kad Dārija rakstveži bija nogludinājuši klints virsmu un iegravējuši tajā savu vēsti, viņi izveidoja šauru dzegu zem uzraksta un tad izgriezta apkārt uzrakstam vertikālu šauru dzegu gandrīz līdz pašai klints apakšai. Lai varētu nokopēt šo uzrakstu, Ravlinsonam jālaižas lejup ar virvēm no kalna augšas.

1840. gadā viņš kļuva par politisku ierēdni Kandaharā, Afganistānā, un vēlāk apmetās Bagdādē, kur viņš varēja pārkopēt pārējos Bisitunas uzrakstus un ziedot lielu daļu sava laika, lai varētu tos atšifrēt. Vispirms viņš atšifrēja vārdu Dārijs un citus ķēniņu vārdus persiešu valodā, jo tajā viņš runāja tekoši. Tad viņš turpināja atšifrēt pārējos persiešu uzrakstus. Pēc tam, salīdzinot persiešu stāstu ar asīriešu un elamiešu versiju, kurā uzraksts bija rakstīts, viņš varēja iesniegt Karaliskajai Āzijas biedrībai uzraksta pilnīgu kopiju ar tā tulkojumu; tas notika 1846. gadā.

Tomēr šajā biedrībā bija skeptiķi, kuri noliedza iespējamību, ka tik ļoti sarežģītus rakstus ir iespējams iztulkot; viņu kritika bija tik ļoti skaļa, ka Karaliskā Āzijas biedrība pieņēma visai interesantu lēmumu. Viņi izveidoja nesen atklāta ķīļraksta kopijas un nosūtīja tekstu četriem pētniekiem, kuri apgalvoja, ka spēj lasīt ķīļrakstu. Viņu uzdevums bija to iztulkot un nosūtīt atpakaļ biedrībai. Pētnieki Ravlinsons, Talbots, Hinks un Operts piekrita šim izaicinājumam un laika gaitā biedrība saņēma atbildes, un tās tika nolasītas liecinieku klātbūtnē. Ķīļraksts izrādījās bija Tiglatpilesera (Asīrijas ķēniņa) raksts, un visu četru vīru tulkojumi bija vienādi. Tas atrisināja šo jautājumu, un ķīļraksti kopš tā laika bija kā atvērta grāmata ikvienam pētniekam.

Dārijs paplašināja Medo-Persijas impēriju tik tālu, ka tās robežas bija daudz lielākas, nekā jebkurā iepriekšējā impērijā. Austrumos viņš paplašināja robežu līdz pat Indas ielejai Indijā. Rietumos viņa armija iegāja Eiropā un iekaroja Maķedoniju un ziemeļu Grieķiju. Nākamais loģiskais solis bija iebrukt Grieķijā, to viņš arī mēģināja izdarīt 492. un 490. gadā pirms Kristus, tomēr abi mēģinājumi bija neveiksmīgi. Viņš gatavojās trešajam uzbrukumam 486. gadā, tomēr viņam tas neizdevās, jo viņš nomira.

ZOROASTRS

Lielākā daļa persiešu bija pieņēmuši Zoroastra (jeb Zaraturstras) mācības. Zoroastrs dzīvoja apmēram 200 gadus pirms Dārija. Viņš mācīja par elementu – uguns, ūdens un zemes – dievišķumu. Tādēļ zoroastrieši nevēlējās apgānīt šīs lietas ar mirušo līķiem, un līdz ar to viņi nevarēja apglabāt vai kremēt mirušos. Vienīgā iespēja, kā atbrīvoties no mirušajiem, bija atstāt kailu ķermeni un ļaut maitēdājiem putniem par to parūpēties. Kad septītajā gadsimtā pēc Kristus Persijā iebruka arābi, viņi piespieda persiešus pieņemt Muhameda reliģiju; viņi vai nu pieņēma jauno reliģiju, vai bēga uz Indiju, kur viņi varēja turpināt praktizēt Zoroastra mācības. Indijā joprojām ir lielas parsiešu (jeb parsu) kolonijas. Pūnā, Bombejā un Kalkutā joprojām ir atrodami Klusuma torņi, kur tiek atstāti mirušie, lai tos apēstu putni.

Zoroastrs dibināja filozofu grupu, kura ir zināma kā Magi. Gudrie vīri, kuri nāca no austrumiem apskatīt jaundzimušo Kristu, arī bija magi. Vēlāk no Zoroastrisma attīstījās Mitrās pielūgsmes, kas diemžēl atrada ceļu arī kristietībā. Mitrās dzimšanas diena tika svinēta 25. decembrī, kad varēja pirmo reizi novērot to, ka dienas kļūst garākas; šo datumu vēlāk pieņēma kristīgā Baznīca un sasaistīja ar Kristus dzimšanu.

Dārijs padarīja zoroastrismu par valsts reliģiju, tomēr viņš arī turpināja Persijas tradīciju ļaut iekarotajām teritorijām turpināt piekopt savu reliģiju. Ēģiptē viņš uzbūvēja dieva Amuna templi pie Karga oāzes un piešķīra līdzekļus templim Edfu. Viņš turpināja piešķirt privilēģijas grieķu svētnīcām, kā to jau Kīrs aizsāka darīt 519. gadā pirms Kristus. Tāpat viņš arī atcēla Smerdisa aizliegumu jūdiem uzcelt viņu templi Jeruzālemē. Izdotajā pavēlē rakstīts: *“Arī par izmaksām, kas jums jāpiešķir jūdu vecajiem Dieva nama celšanas darbiem, noteicu, ka darbu izdevumi šiem vīriem*

pilnā apjomā un bez kavēšanās ir sedzami no ķēniņa nodevu ienākumiem Aiz-Eifratas novadā. (...) Manis izdota ir arī pavēle, ka ikkatram, kas kaut kā sagrozītu šo rīkojumu, no viņa paša mājas ir jāizlauz stabs un viņš pie tā jāpakar, bet viņa māja jāpadara par gruvešu kaudzi. (...) Es, Dārijs, esmu izdevis šo pavēli; uz mata to tā lai izpilda!" (Ezras 6: 8-12)

Dārijs jūta, ka ir nepieciešama persiešiem atbilstoša pilsēta, tādēļ viņš uzbūvēja varenu pili un pilsētu, kuru vēlāk pazina jau kā Persepoli vai arī kā Persiešu pilsētu. Viņš reti apmetās šajā pilsētā, pārsvarā viņam biežāk patika uzturēties Ekbatanā Mēdijā vai Šušānā Elāmā. Bet Persepole bija persiešu lepnums, un pat mūsdienās to sauc par Vidus Austrumu drupu pērli.

ĶĒNIŅŠ KSERKSS

Dārija nāves gadā, 486. gadā pirms Kristus, viņa dēls Kšajaršs ieņēma troni. Bībelē viņa vārds ir Ahasvers, bet vēsturē viņš vairāk pazīstams ar grieķisko vārdu Kserkss. Savā valdīšanas laikā viņam bija jātiek galā ar vairākiem dumpjiem. Sacelšanās Ēģiptē tika apspiesta, tomēr nemieros Babilonā ap 480. gadu pirms Kristus tika sagrautas tās pilis un tempļi.

Tomēr Kserksu lielāko daļu laika nodarbināja Grieķijas iebrukums, kuru viņa tēvam neizdevās apspiest. Jau 483. gadā pirms Kristus viņš uzsāka gatavoties karagājienam un, bez šaubām, lai iegūtu tam atbalstu un iegūtu savu vadītāju uzticību, viņš sarīkoja greznu banketu, kas ilga 180 dienas Sūsas pili. Šajā banketā notika kāds dīvains atgadījums.

Bībelē tas aprakstīts šādi: *"Septītajā dienā, kad ķēniņa sirds viņa ierosā bija jautri pacilāta, viņš pavēlēja (...) atvest ķēniņieni Vašti ar ķēniņienes kroni galvā ķēniņa priekšā, lai parādītu ļaudīm un dižciltīgajiem viņas daiļumu, jo viņa pēc izskata bija skaista."* (Esteres 1: 10-11)

Tā bija neparasta prasība un austrumu sievietes kautrības pārkāpums, un ķēniņam kas tāds pat nenāktu prātā, ja vien viņš nebūtu viņa skurbumā. Skaistā ķēniņiene bija šokēta par šādu prasību: *"Bet ķēniņiene Vašti atteicās ierasties pēc ķēniņa pavēles, kas viņai bija septiņu galminieku paziņota."* (12. pants)

Tā nu ķēniņš tika nostādīts dilemmas priekšā. Viņa aicinātie viesi uzskatīja šo situāciju par draudu viņu pašu autoritātei katram savās mājās, tādēļ viņi ieteica ķēniņam atbrīvoties no esošās ķēniņienes un izvēlēties sev jaunu. Ķēniņš tā arī rīkojās. Vašti tika padzīta un tikai izdota pavēle sapulcināt visas skaistākās valsts sievietes un tās aizvest uz Sūsām pie ķēniņa Kserksa, lai viņš varētu izvēlēties jaunu ķēniņieni.

Kamēr tas tika darīts, lielais karagājiens pret grieķiem jau bija sācies. Saskaņā ar Hērodotu, 5 283 320 vīri uzsāka karagājieni; tajā skaitā nav iekļautas pavāres un karavīru sievietes. Viņi atstāja Sardisu 480. gada pavasarī.

Dardaneļu šaurums tika šķērsots ar peldoša tilta palīdzību, kuru uzbūvēja inženieri. Pirmo šāda veida tiltu izpostīja vētra, kas tik ļoti sanikvoja Kserksu, ka viņš pavēlēja saviem vīriem izpildīt Dardaneļu šauruma ūdeņiem 300 pātagas sitienus. Otrais tilts bija izturīgāks, un milzīgā armija varēja droši šķērsot šaurumu.

Pie Termopoles pārejas iebrucējus sagaidīja Spartas ķēniņa Leonida armija, kas sastāvēja no 7000 vīriem. Viņi varonīgi aizstāvējās un varēja arī aizmūst uzbrucējus ilgu laiku, tomēr bija kāds nodevējs, kurš pārveda persiešu grupas pāri kalna takai, lai tās uzbruktu Leonidam no aizmugures. Tādēļ Leonids sadalīja savu karaspēku, un atstāja tikai 1400 vīrus šaurajā takā.

Spartieši un tespieši cīnījās līdz pat pēdējam vīram; Leonids gāja bojā cīņas karstumā. Pēc Kserksa pavēles, viņš tika pakārts un viņa liķis tika sadurts.

Kserkss pēc tam devās uz Atēnām, kur uzzināja, ka lielākā daļa grieķu ir atkāpušies uz Peloponēsas pussalu. Tikai daži nelokāmi kareivji bija palikuši aizstāvēt Akropoli, tomēr pārējā pilsēta tika pamesta. Persieši iebruka Akropolē, nogalināja aizstāvjus, izlaupīja tempļa dārgumus un nodedzināja visu, kas dega.

Tomēr persiešu spēki, lai gan neuzveicami uz zemes, zaudēja cīņā uz ūdens. Grieķu kuģi ieguva negaidītu uzvaru kaujā pie Salamis salas, un Kserkss, kuram tika atņemti viņa krājumi, tika piespiests atkāpties. Armija, kuru viņš atstāja Grieķijā, tika sakauta nākamajā gadā pie Platea, un persiešu sapnis iekarot Grieķiju sašķīda druskās.

Atgriežoties mājās Kserkss varēja atkal pievērsties savai mājsaimniecībai jeb jaunas ķēniņienes izvēlei. Viņš izvēlējās skaistu jaunavu vārdā Estere. Estere bija jūdu tautības, un ķēniņš to nezināja. Viņu kronēja par ķēniņieni janvārī 479. gadā pirms Kristus. Pēc pieciem gadiem viņa bija iesaistīta kādā dramatiskā notikumā.

Agagieti Hamanu Kserkss bija iecēlis par vezīru un piešķīris tam lielu varu. Iedzīvotājiem tika pavēlēts viņa priekšā klanīties ikreiz, kad viņš gāja garām. Persiešiem tas nebija nekas jauns, tomēr Sūsās bija kāds iedzīvotājs vārdā Mordohajs, kurš bija jūds. Viņš uz to skatījās kā uz elkdievību, tādēļ viņš atsacījās klanīties Hamana priekšā. Kad to uzzināja Hamans, viņš, saprotams, bija sašutis un izdeva pavēli iznīcināt visus valstī dzīvojošos jūdus.

Mordohajs bija Esteres brālēns, un viņš Esterai pastāstīja par izdoto likumu, kurš, kā jau visi mēdiešu un persiešu likumi, bija negrozāms un attiecas arī uz viņu. Viņš ieteica Esterai doties pie ķēniņa un iestāties par jūdiem. Estere saprata, ka tas varētu arī nozīmēt nāvi, ja viņa neaicināta dotos pie ķēniņa un ķēniņš neizstieptu viņai pretī savu scepteri. Tomēr viņa piekrita šim ieteikumam. *"Ja es aiziešu bojā, tad aiziešu bojā."* (Esteres 4: 16) Tas bija ļoti saspringts brīdis, kad Estere uzvilka savu skaistāko tērpu un devās pie ķēniņa uz pieņemšanu. *"Kad ķēniņš redzēja ķēniņieni Esteri stāvam pils pagalmā, viņa atrada labvēlību viņa acīs, un ķēniņš izstiepa zelta scepteri, kas bija viņa rokā, pretī Esterai, un Estere tuvojās un pieskārs sceptera smailei."* (Esteres 5: 2)

"Kas tev ir, ķēniņiene Estere, un kāda ir tava vēlēšanās? Kaut arī tu lūgtu pusi no valsts, lai tā top tev piešķirta," ķēniņš viņu augstsirdīgi uzrunāja. Estere uzaicināja ķēniņu un Hamanu uz svinībām, kuras viņa bija sagatavojusi. Ķēniņš ātri piekrita un svinībās vēlreiz atjaunoja savu piedāvājumu atdot tai kaut pusi no valsts. Estere vienkārši lūdza, lai viņš un Hamans ierodas uz vēl vienām svinībām nākamajā dienā.

Protams, Hamanam ļoti patika izklaidēties ķēniņa harēmā, tomēr mājupceļā viņš vēlreiz gāja garām Mordohajam, kurš joprojām atsacījās klanīties viņa priekšā. Hamana dusmas kļuva arvien lielākas, un viņš pavēlēja izgatavot karātavas, kurās pakārt Mordohaju. Jau agri nākamajā rītā viņš devās uz pili, lai lūgtu ķēniņa atļauju pakārt Mordohaju.

Tomēr ķēniņam bija bijusi slikta nakts. Viņš nevarēja gulēt un, lai aizvadītu nakts stundas, viņš bija pavēlējis sulainim skaļi lasīt priekšā tiesas ierakstus. Starp visiem ierakstiem, ķēniņš dzirdēja par diviem ķēniņa galminiekiem un viņu plāniem nogalināt ķēniņu. Mordohajs bija dzirdējis šo sazvērestību un darījis to zināmu Esterai, kura, savukārt, par to bija ziņojusi tālāk. Abi sazvērnieki bija tikuši nogalināti. Ķēniņš jautāja sulainim: *"Kāds gods un paaugstinājums ir parādīts Mordohajam par to?"* Tad ķēniņa sulaiņi, kas viņu apkalpoja, atbildēja: *"Viņam nekāda atzinība nav parādīta."* Tad ķēniņš vēl jautāja: *"Kas ir pagalmā?"* Un Hamans bija tikko ienācis

ķēniņa pils ārējā pagalmā, lai sacītu ķēniņam, ka Mordohajs ir pakarams pie karātavām, kuras viņš bija licis viņam uzcelt. Tad ķēniņa apkalpotāji sacīja viņam: "Lūk, Hamans stāv pagalmā!" Un ķēniņš sacīja: "Lai viņš ienāk!" Kad Hamans ienāca, tad ķēniņš jautāja viņam: "Ko lai dara tam vīram, kuru ķēniņš grib pagodināt?" Un Hamans domāja savā sirdī: kam gan citam kā man ķēniņš grib parādīt godu? Un Hamans sacīja ķēniņam: "Tam vīram, kuru ķēniņš grib pagodināt, lai atnes ķēniņa tērpu, kas pašam ķēniņam bijis mugurā, un atved zirgu, uz kā ķēniņš ir jājis un kuram galvā uzlikts ķēniņa kroņa atdarinājums, un lai nodod drēbes un zirgu vienam no ķēniņa dižciltīgajiem lielkungiem rokās, un lai tas apģērbj vīru, kuru ķēniņš grib pagodināt. Un lai viņš liek viņam jāt uz zirga pilsētas laukumā un sauc viņa priekšā: tā top darīts vīram, kuru ķēniņš grib pagodināt!" Tad ķēniņš sacīja Hamanam: "Steidzies, ņem drēbes un zirgu un pagodini ar šīm dāvanām, tā kā tu nupat teici, jūdu Mordohaju, kas sēž ķēniņa vārtos! Neizlaid neko no tā, ko tu man sacīji!" Tad Hamans ņēma drēbes un zirgu un apģērbja Mordohaju, un lika viņam jāt uz pilsētas laukumu; un viņš pats sauca viņa priekšā: "Tā top darīts vīram, ko ķēniņš nolēmis pagodināt!" (Esteres 6: 3-11)

Nabaga Hamans. Viņš bija piespiests to darīt, tomēr ļaunākais vēl tikai sekoja. Esteres svinībās ķēniņš vēlreiz jautāja Esteri, ko viņa vēlējās. "Lai man dāvina dzīvību – tas ir mans lūgums – un lai saudzē manu tautu – tā ir mana vēlēšanās! Jo mēs esam pārdoti, es un mana tauta, lai mūs iznīcinātu, lai nokautu un lai izdeldētu mūs." Tad ķēniņš jautāja ķēniņienei Esteri, satraukts no domas vien, ka varētu zaudēt savu skaisto ķēniņieni: "Kurš tas ir un kur viņš ir, kas bija ieņēmis savā prātā to darīt?" "Ienaidnieks un pretinieks ir šis ļaunprātīgais Hamans!", viņa atbildēja.

„Tad ķēniņš dusmās piecēlās no viņa dzeršanas un izgāja pils dārzā. Bet Hamans palika stāvēt, lai aizlūgtu ķēniņieni Esteri par savu dzīvību, jo viņš redzēja, ka kaut kas ļauns viņam ir nolemts no ķēniņa puses. Un, kad ķēniņš atgriezās (...), ķēniņš izsaucās: "Vai viņš pat pret ķēniņieni grib izlietot varu mana paša namā?" Tajā brīdī kāds no galminiekiem pieminēja karātavas, kuras Hamans bija licis uzcelt, un ķēniņš tad pavēlēja: "Pakariet viņu pie tām!" (Esteres 7: 3-10)

Tā nu Estere un jūdu tauta tika paglābta no iznīcības. Jūdu tauta visā pasaulē joprojām katru gadu svin Purim svētkus, lai pieminētu šo notikumu. Bet Kserksam tik ļoti nepaveicās. 465. gadā pirms Kristus viņu nogalināja viņa jaunais padomdevējs Artabans, savukārt viņa dēls Artakserkss dažus mēnešus vēlāk atrieba tēva nāvi, nogalinot pašu Artabanu.

Artakserkss bija pēdējais lielais Persijas ķēniņš. Pēc viņa troni ieņēma vairāki vājāki ķēniņi, bet 333. gadā pirms Kristus Aleksandrs Lielais šķērsoja Dardaneļu šaurumu un sakāva Dāriju III. Pēc diviem gadiem Aleksandrs vēlreiz sakāva Dāriju un neilgi pēc tam viņu nogalināja viņa paša ģenerālis Besus, un lielā Medo-Persijas impērija tika iekļauta Maķedonijas Aleksandra karaļvalstī.

ROKOTIES PAGĀTNĒ ir Tiešsaistes Bībeles studiju neklātienes nodarbību programma. Autortiesības aizsargātas.

Apmeklējiet mūsu mājaslapu www.bibelesstudijas.lv vai sazinieties ar mums:
e-pasts: konsultants@bibe.lv